

GEORG RIEDEL
och vänner

HEMLIGHETER PÅ VÄGEN

Att **Georg Riedel** (f 1934) i riktigt unga år avskydde barnvisor är överraskande för oss många som förknippar honom så starkt med visorna till Astrid Lindgrenfilmer och många andra författares texter för barn. Det var i hög grad mötet med Astrids texter som frigjorde den lyckosamma talangen hos en av våra mest mångsidiga musiker. Riedels verk spänner över ett vitt fält. Han hör till de musiker som skapade en veritabel guldålder för svensk jazzmusik under 1950–60-talen – och jazzen har fortsatt att vara en viktig ingrediens i hans skapande, både som instrumentalist (med en alldeles särpräglad rymd i kontrabasklangen!) och som kompositör och arrangör. Men på hans digra verkförteckning återfinns opera och balettmusik, verk för orkester och kör – och inte minst sånger. Denna unika bredd i skapandet har gett honom popularitet och aktning i alla läger; det är betecknande att han samma år blev mottagare av prestigefyllda priser i Lars Gullins och Hugo Alfvéns namn. Man kan kanske säga att han är en gränsöverskridare som rör sig med suverän frihet mellan områden som brukar kallas ”genrer”. Men själv ser han det mer som att de olika musikaliska idiomen befruktar och berikar varandra. I unga år på Musikhögskolan i Stockholm inledde han kompositionsstudier för Karl-Birger Blomdahl, men det blev bara ett par lektioner; sedan dess har Riedel utvecklat sitt komponerande efter eget huvud, och när man begrundar resultatet är det bara att konstatera att det var ett bra beslut.

Ett brett spektrum innebär inspirerande impulser från många håll – men ett område ställer Riedel i främsta rummet. Han har sagt: ”Texten och språket är min viktigaste inspirationskälla. För mig är texten lika viktig som musiken och helst vill jag att framförandet av mina sånger skall gränsa mot teater.” Dottern **Sarah Riedel** motsvarar väl detta ideal med sin mångsidiga erfarenhet av sång och sceniska uppgifter. Georg Riedels arbete med känslig läsning och musikalisk tolkning av poesi från skilda tider är något av ett ständigt pågående livsprojekt. Denna CD innehåller ett urval som kan beskrivas som en liten antologi med dikter av sex författare, från tidigt nittonhundratall till början av det innevarande seklet, dikter av olika stilistisk karaktär. Finns det något som förenar dem? Ja, kanske uttrycket för längtan efter kärlek, gemenskap, trygg förankring i tillvaron. Det Riedelska tonspråket understryker denna gemenskap, samtidigt som det känsligt avlyssnar de enskilda dikterna.

Harriet Löwenhjelm (1867–1918) var aristokratflickan som utbildade sig till konstnär och själv illustrerade sina fantasifulla dikter som bara publicerades i tidskrifter. I unga år skrev hon lätt

absurda skämtdikter med halsbrytande skojrim och ordlekar. Efter att ha drabbats av tuberkulos skrev hon under sina sista år en annorlunda poesi: självutlämnande, sökande efter förankring i en hållbar tro. Hon avled 1918 och hennes dikter utgavs posthumt ett år senare. *Tag mig – Håll mig – Smek mig sakta...* är anslaget till en av de dikter som bokstavligen skrevs på dödsbädden. (Den fullständiga versionen av dikten fortsätter ”I natt skall jag dö ...”)

Pär Lagerkvist (1891–1974) är en av de främsta svenska nittonhundratalsförfattarna, ledamot av Svenska Akademien och mottagare av Nobelpriset i litteratur 1951, då det i motiveringen talades om ”strävan att finna svar på de eviga frågor som människan ställs inför”. Med sina tidiga böcker förde han in expressionismen i svensk litteratur – i böcker med titlar som *Ångest* och *Kaos* speglas både individuella känslor och stämningar av förtvivlan efter det första världskrigets fasor. Men i *Kaos* återfinns också en dikt som andas försoning med den mänskliga ensamheten och övergivenheten, nämligen *Det är vackrast när det skymmer*. Ett helt annat tonläge har diktsamlingen från 1926, *Hjärtats sånger*, präglad av en intensiv kärleksupplevelse som innebär försoning med tillvaron: ”Bara vi skall vara / världen omkring plånas ut”.

Tomas Tranströmer (f 1931) är Sveriges mest kända författare bland nu verksamma, översatt till ett stort antal språk, ofta nämnd i Nobelprissammanhang och tonsatt av många. Georg Riedel har tidigare gjort körkompositioner till Tranströmertexter (bl a *Ur Sorgegondolen*, Footprint FRCD 027). Här hör vi två dikter ur samlingen *Hemligheter på vägen* från 1958. Titeldiktens rad ”Jag stod i ett rum som rymde alla ögonblick” sammanfattar den känsla av samhörighet med allt, av upphävda gränser mellan tidsplan, mellan levande och döda, som är grundessensen i Tranströmers poesi. Riedel skildrar skiftningarna mellan ljus och mörker genom subtila harmoniska skiftningar och ljusglittrande pianofigurer. I *Han som vaknade av sång över taken* ger Riedels fria läsning av det klassiska (sapphiska) versmåttet särskild tyngd åt strofernas slutrader där diktens yrvakna medvetande färdas genom det öppna fönstret – ut till ”nästan i rymden”.

Claes Andersson (f 1937) har en ovanlig bredd i sin livsgärning. Denna finlandssvenske författare har inte bara skrivit mer än 20 diktsamlingar och ett antal prosaböcker: han är också psykiatriker och framstående politiker (bl a Finlands kulturminister 1995–99) och Västerförbundets presidentkandidat 1994. Till yttermera visso är han jazzpianist och har

spelat fotboll på finsk elitnivå. De olika verksamhetsområdena sammanstrålar i hans poesi, men kärleken är ett grundtema som ständigt återkommer. Georg Riedel har valt tre dikter av Andersson. I *Det vi saknar* varierar ordföljderna vilket ger karaktär av tidlöshet. Även i *Etude för sommarvind* är det språkets musikaliska karaktär som tas fram med ett impressionistiskt anslag och en sånglig deklamation som följer texten med effektivt insatta avvikelser och förlängningar av nyckelord. I *Tidens framfart* från den sena samlingen med samma namn ges kärlekstemat en relief av tidens gång och minnet som förblir, fast ”tydligare blev det aldrig”.

Cornelis Vreeswijk (1937–1987) blev med sina visor och dikter en fullföljare av en stor svensk visstradition med namn som Carl Michael Bellman och Evert Taube som föregångare. Han skrev också renodlad poesi i Gunnar Ekelöfs anda och efterföljd. Liksom hos föregångarna låter Vreeswijk ett galleri av personer återkomma och figurera i visorna: Bellmans Ulla Winblad och Taubes Rosemarie har en motsvarighet i Vreeswijks Ann-Katrin Rosenblad, som är den som för ordet i *Telegram för fullmånen* som ingick i vissamlingen *Grimascher och telegram* från 1966.

Kristina Lugn (f 1948) hör till de mest framträdande och populära svenska författarna i sin generation. Hon är verksam som lyriker och dramatiker och driver sedan många år Teater Brunnsgatan Fyra i Stockholm. Sedan 2006 är hon ledamot av Svenska Akademien. Hon har sagt: ”Det mitt författarskap handlar om är min enorma rädsla för att förlora människor, även mig själv. Det är mitt enda tema.” Genom att öppna avgrunderna i ett skenbart enkelt vardagsspråk gestaltar hon sådan ensamhetskänsla som paradoxalt kan slå över i sin motsats, så i *Di jag längtar* där Riedel låter den inledande stillsamma deklamationen (som nästan har en religiös klangbotten) gradvis stegas till ett kulminerande tutti. *I grannkommunens källarvåning* är en dikt av mer burlesk och drömartad karaktär.

Bengt Emil Johnson

The fact that **Georg Riedel** (b 1934) detested children's songs when he was young would probably be a surprise to the great majority of us who mainly see him as the person who wrote the songs for the film versions of Astrid Lindgren's children's books as well as other writers' texts for children. Astrid's playful texts certainly were a perfect foil for the talents of one of Sweden's most versatile musicians. Riedel's work covers a wide range of styles. He was one of the musicians who created a veritable golden age for Swedish jazz back in the 1950s and 60s, and jazz has continued to be an important ingredient in his creative process, both as an instrumentalist (with a distinctly spacious tonal quality in his double-bass!) and as a composer and arranger. But his long list of credits includes opera and ballet music, pieces for orchestra and choir, and an impressive number of songs. This unique creative range has made Riedel popular and respected on all different levels—he was the recipient of two prestigious prizes by the Lars Gullin and Hugo Alfvén foundations in the course of the same year. You could say that he navigates nimbly and skilfully between the areas known as “genres”. But he prefers to regard the process as a kind of cross-pollination between various musical idioms. As a young student at the Royal College of Music in Stockholm, he took a few composition classes led by Karl-Birger Blomdahl, but then went on to develop his talent as a composer on his own—and when you consider his impressive body of work, it's obvious that he made the right decision by going his own way.

A broad spectrum means incorporating various exciting influences, but Riedel places a premium on one aspect in particular. He has said: “Words and lyrics are my most important source of inspiration. To me, the lyrics are just as important as the music, and when it comes to performance, I prefer my songs to have an almost theatrical expression.” His daughter, **Sarah Riedel**, certainly embodies this ideal, with her many-faceted experience of singing and stage work. Georg Riedel's sensitively rendered musical interpretations of poetry from various eras are something of a life project. This CD contains a selection that can be described as a brief anthology of poems by six different authors that range from the early 20th century to the beginning of this century, poems that all possess different characteristics of style. Do they have anything in common? Well, possibly that they express a desire for love, companionship, and a safe haven in life. The “Riedelian” tone language emphasizes the traits they share, while also doing justice to their distinctly individual differences.

Harriet Löwenhjelm (1867–1918) was born into an aristocratic family. She trained as an artist and illustrated her own poems, and these were only published in newspapers and periodicals. When she was younger, her creations were playful, slightly absurd humorous poems full of wordplay and reckless rhymes. After falling ill with tuberculosis, her poetry changed in character; becoming more introspective as she explored an inner landscape in search of faith as an anchor. She died in 1918, and her poems were published posthumously a year later. *Tag mig – Håll mig – Smek mig sakt* ... (“Take me – Hold me – Slowly caress me ...”) is the opening line in one of the poems she literally wrote on her deathbed. (The last stanza of the poem begins with the line “Tonight I will die”.)

Pär Lagerkvist (1891–1974) is one of the foremost Swedish writers of the 20th century; a member of the Swedish Academy and the recipient of the 1951 Nobel Prize in Literature, with the motivation: “on a quest to find answers to eternal questions”. His early work introduced expressionism in Swedish literature; books with titles like *Ångest* (“Anguish”) and *Kaos* (“Chaos”) mirrored the author's personal turmoil as well as the dark despair of a generation ravished by the World War I. But *Kaos* also contains a poem that promises reconciliation with abandonment and the human condition, *Det är vackrast när det skymmer* (“Twilight Brings Out the Beauty”). A completely different tone is evident in the collection of poetry published in 1926, *Hjärtats sånger* (“Songs from the Heart”), where an intense love experience colours his perceptions: “Bara vi skall vara / världen omkring plånas ut” (“Only we exist / the rest of the world is erased”).

Tomas Tranströmer (b 1931) is Sweden's most well-known currently active author. His work has been translated into numerous languages, he is often in the running for the Nobel Prize, and many composers have set his poems to music: Georg Riedel created choir compositions inspired by Tranströmer's work (*Ur Sorgegondolen*, Footprint FRCD 027), and here we feature two poems from the collection *Hemligheter på vägen* (“Secrets on the Way”) from 1958. The poem with the same title has a line, “Jag stod i ett rum som rymde alla ögonblick” (“I stood in a room that contained every moment”), that summarises the connection to all things, the erasing of borders between time and space, between life and death, which is the very essence of Tranströmer's poetry. Riedel illustrates these transitions between lightness and darkness using subtle harmonic shadings and shimmering piano figures. In *Han som vaknade av sång över taken* (literally: “He

who was woken by songs travelling across the rooftops”), Riedel’s free interpretation of the classic (Sapphic) metre gives the final stanzas a certain gravity when the mind of the poet takes flight through the open window, out into “almost outer space”.

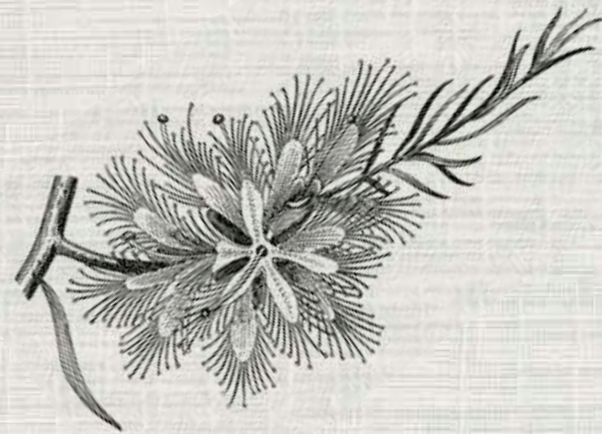
Claes Andersson (b 1937) has a remarkable range. Born in the Swedish-speaking part of Finland, he has written more than 20 volumes of poetry and several books in prose. In addition to this, he is also a psychiatrist and a prominent politician (Finland’s Minister of Culture 1995–99), and he was the presidential candidate for the leftist Party in 1994 as well. His list of talents also includes being a jazz pianist and an elite-level soccer player in Finland. All these interests colour his poetry, but love is a recurrent theme. Georg Riedel has selected three poems by Andersson. In *Det vi saknar* (“What We Miss”) the sequence of the lines is varied, producing an effect of timelessness. In *Etude för sommarvind* (“Etude for a Summer Breeze”) as well, the musical character of the phrasing is emphasized by impressionist approach and a vocal declamation that follows the text using effective deviations and elongations of key words. In *Tidens framfart* (“The Path of Time”) from the more recent collection of the same name, the love theme is illustrated against a relief conveying the passing of time and enduring memories, with the added wry twist of ”tydligare blev det aldrig” (“it never became much clearer”).

Cornelis Vreeswijk (1937–1987) was a lyric storyteller who followed in the footsteps of other Swedish greats such as Carl Michael Bellman and Evert Taube. He also wrote poetry in the same vein as Gunnar Ekelöf. Just like his predecessors, Dutch-born Vreeswijk employed a gallery of characters that returned again and again in his songs: Bellman’s Ulla Winblad and Taube’s Rosemarie have their counterpart in Vreeswijk’s Ann-Katrin Rosenblad, who is the voice in *Telegram för fullmån* (“Telegram for the Full Moon”) that was included in the collection of songs *Grimascher och telegram* (“Grimaces and Telegrams”) published in 1966.

Kristina Lugn (b 1948) is one of the most prominent and popular Swedish writers of her generation. She writes poetry and plays and is the driving force behind Teater Brunnsgratan Fyra in Stockholm. In 2006 she was made a member of the Swedish Academy. Lugn has said: “My work stems from my fear of losing people, myself included. That is my one and only theme.” Exposing these chasms using deceptively simple wording and an everyday tone, she conveys

the loneliness of mankind so fully that it somehow goes topsy-turvy and paradoxically creates the exact opposite, such as in *Dit jag längtar* (“The Place I Long For”), where Riedel allows the calmly recited opening—that almost has religious overtones—to gradually blossom into a climactic tutti. *I grannkommunens källarvåning* (“In the Basement Flat”) is a poem with a more burlesque and dreamlike character.

Bengt Emil Johnson
Translation: Ingrid Eng

1. DET VI SAKNAR
Claes Andersson

Det vi saknar mister vi aldrig.
Den vi älskat saknar vi alltid.
Vi mister aldrig den vi älskat.
Den vi älskat älskar vi alltid.

Ur Dikter från havets botten, 1993

2. HEMLIGHETER PÅ VÄGEN
Tomas Tranströmer

Dagsljuset träffade ansiktet på en som sov.
Han fick en livligare dröm
men vaknade ej.

Mörkret träffade ansiktet på en som gick
bland de andra i solens starka
otåliga strålar.

Det mörknade plötsligt som av ett störtregn.
Jag stod i ett rum som rymde alla ögonblick –
ett fjärlismuseum.

Och ändå solen lika starkt som förut.
Dess otåliga penslar målade världen.

Ur Hemligheter på vägen, 1958

3. ETUDE FÖR SOMMARVIND
Claes Andersson

Hon går med vinden i sitt hår
Jag älskar hennes sätt att gå
Jag älskar hennes sätt att gå
med vinden i sitt hår
Jag älskar sättet
vinden går i hennes hår
och vindens sätt
att gå i hennes hår
Jag älskar när hon går
Jag älskar hennes sätt att gå med vinden i sitt
hår
Jag älskar vindens sätt med hennes hår
Jag älskar vindens sätt att gå i hennes hår
Jag älskar henne
då hon går med vindens sätt att gå i hennes
hår
Jag älskar henne och jag älskar vinden
när hon går med vinden i sitt hår
och vindens sätt att älska hennes hår
Jag älskar henne när hon går med vinden i sitt
hår

*Ur Det är inte lätt att vara villaägare i dessa
tider, 1969*

4. I GRANKOMMUNENS KÄLLARVÅNING
Kristina Lugn

I grannkommunens källarvåning
bara en sekund innan det obeskrivliga
tar överhanden
finns ett smutsigt vattendrag och traktens
damer
härjar där när herrarna sover

Det finns en döende gråsparv också.
Och när mörkren faller på
vaknar herrarna till sans igen och damerna
simmar djupare ner
(vilket är helt i sin ordning)

Man ska aldrig hänga upp sej på en bagatell
och köttet smakar bäst när det är både
vållhängt

och genomstekt
Alla har vi någon
som vi särskilt ömmar för
och det gör inte saken bättre
(men förändrar den inte heller)

Allt har sin tid
och ibland lönar det sej inte
att försöka tala personalen tillrätta

I alla fall är det så
just jag upplever det
just nu

*Ur Bekantskap önskas med äldre bildad herre,
1983*

5. TAG MIG, HÅLL MIG
Harriet Löwenhjelm

Tag mig. – Håll mig. – Smek mig sakta.
Famna mig varligt en liten stund.
Gråt ett grand – för så trista fakta.
Se mig med ömhet sova en blund.
Gå ej från mig. – Du vill ju stanna,
stanna tills själv jag måste gå.
Lägg din älskade hand på min panna.
Än en liten stund är vi två.

1918

6. HAN SOM VAKNADE AV SÅNG ÖVER TAKEN

Tomas Tranströmer

Morgon, majregn. Staden är ännu stilla
som en fåbod. Gatorna stilla. Och i
himlen mullrar blågrönt en flygplansmotor. –
Fönstret är öppet.

Drömmen där den sovande ligger utsträckt
blir då genomskinlig. Han rör sig, börjar
treva efter uppmärksamhetens verktyg –
nästan i rymden.

Ur Hemligheter på vägen, 1958

7. TIDENS FRAMFART

Claes Andersson

Tidens framfart var det vattnet vindarna
Jag kom till dig med det jag har och saknar
Något upphör och är kvar som tomhet är
Tydligare än så blev det inte
Stenen har stens tystnad, vattnet vattens
himlen har himlars tystnad
Jag såg dig vandra över fältet en dag i juli
det var vad jag såg
Du stannade upp och vände ditt ansikte
mot ljuset
Det blåste lite några humlor en fjärl
Tydligare blev inte bilden
Tidens framfart var det vattnet vindarna
Tydligare blev inte världen
Jag såg dig vandra långsamt över fältet en dag
i juli
Det blåste lite några humlor en fjärl
Tydligare än så blev det aldrig
Tidens framfart var det vattnet vindarna
någonting med kärlek

Ur Tidens framfart, 2006

8. TELEGRAM FÖR FULLMÅNEN

Cornelis Vreeswijk

Fullmånen, jag undrar, vad lyser den för,
nån mening ska det väl vara?
Den hänger i luften bara.
Men inte för att den stör
men inte gör den mej glad,
sa Ann-Katrin Rosenblad.

För tänker man efter så är det ett lik
som lyser på oss om natten.
Där finns varken luft eller vatten.
Visst speglas den i vår vik,
men den ligger på lit de parade,
sa Ann-Katrin Rosenblad.

Du håller min hand, sa Ann-Katarin.
Berätta varför du gör det.
Tror du att du får nånting för det?
Nej, karlar är ena svin
som svamlar om kärleks glöd.
Men månen är kall och död.

Ur Grimascher och telegram, 1966

9. DET ÄR VACKRAST NÄR DET SKYMMER

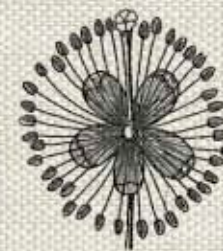
Pär Lagerkvist

Det är vackrast när det skymmer.
All den kärlek himlen rymmer
ligger samlad i ett dunkelt ljus
över jorden,
över markens hus.

Allt är ömhet, allt är smekt av händer.
Herren själv utplånar fjärran stränder.
Allt är nära, allt är långt ifrån.
Allt är givet
människan som lån.

Allt är mitt, och allt skall tagas från mig,
inom kort skall allting tagas från mig.
Träden, molnen, marken där jag går.
Jag skall vandra –
ensam, utan spår.

Ur Kaos, 1919

10. DIT JAG LÄNGTAR

Kristina Lugn

Om jag går vid min sida
vem går vid min sida
var är vännen som såg mig gå
du som såg mig gå
dit jag längtar så

Om jag går tättintill mig
trygg tättintill mig
när jag går dit jag måste gå
när jag måste gå
för jag längtar så

Om jag följer min längtan
rädd med min längtan
om jag går dit min längtan går
om jag måste gå
för jag längtar så

Finns det någon som ser mig
någon som ser mig
finns det någon som ser mig gå
när jag måste gå
dit min längtan går

Går jag ensam i natten
vem går här i natten
var är vägen jag måste gå
jag som måste gå
dit jag längtar så.

De som har gått ifrån mig
står mig närmast.

Gamla spöke, varför gråta så
under himlen blå?

Jag ville bara ha en sång
och ett liv med solröda segel!

Ur Hej då, ha det så bra! 2003

Det vi saknar mister vi aldrig. Den vi älskat saknar vi alltid.